

WYDAWNICTWO UMCS

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. X

SECTIO N

2025

ISSN: 2451-0491 • e-ISSN: 2543-9340 • CC-BY 4.0 • DOI: 10.17951/en.2025.10.199-218

Subkultura dresów w ujęciu aksjologicznym

Chevs Subculture from an Axiological Perspective

Ewa Boksa

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wydział Humanistyczny
ul. Uniwersytecka 17, 25-406 Kielce, Polska
ewa.boksa@ujk.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3041-8283>

Łukasz Orliński

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wydział Humanistyczny
ul. Uniwersytecka 17, 25-406 Kielce, Polska
lukorl@interia.pl
<https://orcid.org/0009-0000-1531-1117>

Abstract: The topic of the article is the language of values of the chevs subculture, through which its users build the identity of their social group. We decided to use music from the rap genre, or more specifically its street variety. The research material consists of 36 songs by various artists and musical groups, and the first 50 episodes of the internet series *Blok Ekipa*, produced by SPInka FILM. They are characterized by a variety of topics. Based on the themes we have taken up, we have excerpted semantic circles such as: attitude towards women, attitude towards the police, life in prison, attitude towards people from outside one's own environment, everyday life, attitude towards people within the subculture. The subject of our interest were lexemes from colloquial vocabulary and from youth and prison slang, which reflect the world of values created by representatives of Polish hip-hop and rap.

Keywords: language of values; valuation; chevs subculture; hip-hop

Abstrakt: Tematem artykułu jest język wartości subkultury dresów, poprzez który jego użytkownicy budują tożsamość swojej grupy społecznej. Postanowiliśmy wykorzystać utwory muzyczne z gatunku rap, a dokładniej jego odmiany ulicznej. Materiał badawczy stanowi 36 utworów różnych artystów i grup muzycznych oraz 50 pierwszych odcinków serialu internetowego *Blok Ekipa* produkcji SPInka FILM. Charakteryzuje je różnorodna tematyka. Na podstawie podejmowanych motywów wyekscerpowaliśmy kręgi semantyczne, takie jak: stosunek do kobiet, stosunek do policji, życie w więzieniu, stosunek do osób spoza własnego środowiska, codzienność, stosunek do ludzi wewnątrz subkultury. Przedmiotem naszego zainteresowania były leksemy pochodzące ze słownictwa potocznego oraz ze slangu młodzieżowego i więziennego, które odzwierciedlają świat wartości tworzony przez przedstawicieli polskiego hip-hopu i rapu.

Słowa kluczowe: język wartości; wartościowanie; subkultura dresów; hip-hop

WPROWADZENIE

„Dres” to potoczne określenie osoby, która ubiera się w sportowe ubrania (zazwyczaj dresy) i bywa powiązana ze specyficzną subkulturą osiedlową. Stereotypowy dresiarz (zwłaszcza w Polsce w latach 90. i 2000.) był związany z osiedlowymi grupami, często kojarzonymi z chuligaństwem lub kibicowaniem. Swoje wartości dresiarze wyrażali poprzez aktywność społeczną i twórczą, realizowaną zazwyczaj przez muzykę rap¹ (Wójciuk 2017: 68), a zewnętrzną cechą, dzięki której ta grupa wyróżniała się z ogółu, był nie tylko unikatowy sposób ubierania się i styl bycia, ale także chęć językowego odróżniania się od innych. Na podstawie analizy socjolektu dresów można ustalić stosunek członków tej subkultury do otaczającego świata (por. Bartmiński 2007; Grabias 2019; Puzynina 1989, 1992), a tym samym zrozumieć ich świat wartości² oraz język wartościowania.

CHARAKTERYSTYKA SUBKULTURY DRESÓW

Subkultura dresów, zrzeszająca głównie ludzi młodych, pojawiła się w Polsce na przełomie lat 90. XX wieku. Tego typu subkultury to zjawisko nie tylko polskie, ponieważ osoby spełniające większość warunków, dzięki którym możemy nazwać je

¹ Terminy „hiphopowiec” i „dres” odnoszą się do różnych kategorii, ale mogą się częściowo pokrywać w zależności od kontekstu społecznego i historycznego. Styl ubioru hiphopowca jest często luźny i inspirowany amerykańską modą uliczną (oversizowe, dresowe ubrania, czapki z daszkiem, sneakersy). Należy jednak dodać, że hiphopowiec to pojęcie nadrzędne w sensie kulturowym – nie zawsze pokrywa się z dresiarzem, który jest bardziej określony przez styl ubioru i zachowanie niż przez muzykę czy sztukę.

² Na potrzeby artykułu przyjmujemy następujące definicje – „wartość” to zasady i przekonania będące podstawą przyjętych w danej społeczności norm etycznych (SJP 2025b), a „wartościowanie” to poddawanie kogoś lub czegoś ocenie (SJP 2025a).

dresami, zamieszkują wszystkie kraje wchodzące w skład byłego bloku wschodniego oraz kraje zrzeszone we Wspólnocie Brytyjskiej, gdzie określa się je jako *chevs*. Wojciech Orliński (2015) datuje pojawienie się określenia „dresiarz” na rok 1996, kiedy to za sprawą „Gazety Stołecznej”, a dokładniej jej konkursu pn. „Przepis na dobrą zabawę”, jeden z czytelników użył określenia „dresiarz-nożownik” w odniesieniu do młodych mężczyzn przebywających wieczorami na warszawskim Starym Mieście. Wypowiedź zamieszczona w gazecie miała charakter ironiczny, czytelnik opowiadał bowiem o wieczornym spacerze zakończonym ucieczką przed osobami utożsamianymi z określeniem „dresiarz-nożownik”. Już wtedy społeczność dresów budziła pejoratywne odczucia, co potwierdza Orliński (tamże), opisując tę zbiorowość w następujący sposób: „Dresiarz nie jest skrepowany wartościami cywilizacyjnymi Zachodu, którym na swój sposób wierni pozostają członkowie innych subkultur. Nawet anarchista, odrzucając ład społeczny, czyni to w sposób świadomy – dresiarz tymczasem ładu społecznego po prostu nie rozumie”.

Jak widać, Orliński określa dresiarzy jako grupę, która kwestionuje ład społeczny i w której kontestacja rzeczywistości nie jest wynikiem świadomego wyboru. Zwraca uwagę na fakt, że kultura dresów jako zjawisko społeczne kojarzy się negatywnie, za czym stoją takie określenia synonimiczne do wyrazu „dres” jak: „patologia”, „kibol”, „bandyta”. Niechęć do omawianej subkultury potęguje to, że w świadomości społecznej za ich pierwowzór uważa się tzw. jumaczy, czyli osoby trudniące się kradzieżami w przygranicznych niemieckich miastach. Zatem jakie warunki musi spełnić osoba, aby nazwać ją dresem? Na podstawie charakterystyki subkultury dresów oraz wartości, którymi kierują się w życiu jej członkowie, można określić sposób ich identyfikacji. Tożsamość grupy budowana jest tu na zasadzie opozycji „ja” i „ty”, gdzie „ty” stanowi o inności, najczęściej o wydźwięku negatywnym (por. Bartmiński 2007). Martin Buber (1992: 56) jest twórcą poglądu, że „człowiek staje się «ja» w kontekście «ty»”. Nie jest więc możliwe określanie tożsamości jednostki bez porównania z „nie-ja”, a tym samym uzyskujemy potwierdzenie prawidłowości przytoczonego pojęcia tożsamości jako podobieństwa i różnicy. Podobne myślenie o tożsamości dostrzegamy w naukach społecznych. Ewa Bilińska-Suchanek (2005: 10) zauważa:

(...) tożsamość kształtuje się wówczas, gdy człowiek potrafi w procesie komunikowania się spojrzeć na siebie oczami innych i gdy w ten sposób stwarza sobie obraz samego siebie. Zasadniczą przesłanką społeczną jest zatem proces interakcji. Tożsamość, która może się stać przedmiotem dla samej siebie, jest w zasadzie strukturą społeczną i wyrasta ze społecznego doświadczenia. W tak pojmowanej tożsamości wyróżnia się dwie płaszczyzny: osobową (zwaną też osobistą lub wsobną) i społeczną.

Kategoryzacja wymiarów tożsamości związana jest z jej wielopłaszczyznowym postrzeganiem oraz z charakteryzowanym już związkiem między poszukiwaniem identyczności i różnic, czyli opozycji ja–my a ja–inni. Według Hanny Mamzer (2002: 115) budowanie tożsamości zawiera dwa aspekty. Pierwszy z nich obejmuje tworzenie tożsamości społecznej, która związana jest z przekazem grupy społecznej, natomiast drugi dotyczy tożsamości osobowej, gdzie główną rolę przejmuje dążenie do unikalności i odmienności. Autorka uważa, że chodzi również o tworzenie tożsamości kulturowej, która jest złożonym konstruktem, w jej skład wchodzi bowiem elementy tożsamości kulturowej innych grup. Pogląd ten świadczy o tym, że prawidłowe budowanie tożsamości jednostki nie jest możliwe bez uwzględnienia dwóch pozostałych wymiarów tożsamości, czyli społecznej i kulturowej. Jak każda subkultura, tak i społeczność dresów buduje swoją tożsamość, kładąc nacisk na wyróżnienie się spośród innych. W tym przypadku strój stał się impulsem do nazwania tej subkultury („dresiarze”, „drechy”) oraz do samookreślenia się osób wewnątrz społeczności („dresy”). Kolejnym ważnym aspektem w budowaniu tożsamości jest zasada całkowitego oddania w przypadku pewnych wydarzeń. Dotyczy to szczególnie sytuacji, w których możliwe są konsekwencje prawne. Członkowie tej społeczności dostają jasny sygnał, że cały świat poza osobami z subkultury dresów jest nastawiony do nich negatywnie, dlatego główną zasadą jest jedność wewnątrz grupy. Ważnym elementem przynależności do subkultury dresów jest również miejsce urodzenia i status społeczny. Osoba utożsamiana z opisywaną grupą mieszka na blokowisku, pochodzi z biednej lub średnio zamożnej rodziny (por. Bilińska-Suchanek 2005). Oczywiście spotykamy przykłady zaprzeczenia tej tezie, lecz są one jednostkowe. Przejawem reguły o przynależności na podstawie uwarunkowań społeczno-kulturowych są utwory muzyczne, w których dominuje rozgoryczenie związane z nierównym startem z dziećmi z bogatych domów. Fakt ten potęguje tworzenie się opozycji swój–obcy, gdzie nie ma miejsca na dialog, gdyż obcy najczęściej traktowany jest jak wróg. Elementem składającym się na tożsamość subkultury dresów jest przede wszystkim socjolekt. W tym przypadku występuje połączenie slangu młodzieżowego z gwarą więzienną. W omawianej grupie młodzi ludzie są narażeni na interakcję z wymiarem sprawiedliwości. To sprawia, że ich język nabiera charakteru tajnego, aby zminimalizować możliwość rozszyfrowania tworzonych komunikatów. Dodatkowo upodobanie do groźnego wizerunku sprawia, że grypserska więzienna pełni funkcję odstrasżającą.

1. Wizerunek

Pierwszym elementem, który wskazuje na przynależność do subkultury dresów i buduje jej tożsamość, jest charakterystyczny, budzący respekt wygląd. Reprezentatywne dla ubioru dresów są luźne spodnie, czapka typu dżokejka oraz buty, tzw. adidasy. W skład typowego stroju dresiarzy wchodzi jeszcze koszulki typu polo, bluzy z kapturem, niekoniecznie dresowe, oraz metalowa biżuteria w kolorze złotym lub srebrnym, np. łańcuch na szyję, bransoletka na rękę. Przejawem przenikania kultury masowej do subkultury dresów jest odzież patriotyczna. W przypadku dresów upodobanie do tego typu ubioru związane jest z poczuciem patriotyzmu, a w niektórych kręgach nawet nacjonalizmu³. Ważnym elementem wizerunku dresów jest również fryzura. Członkowie tej subkultury przywiązują do niej dużą wagę, a niedostosowanie się do wizerunkowych zasad może spowodować na taką osobę wiele nieprzyjemnych komentarzy, dlatego wszyscy członkowie subkultury są podobnie ostrzyżeni. Dopuszczalne są dwa typy uczesania: tzw. język lub całkowicie ogolona głowa. Wymienione elementy ubioru i wyglądu mają na celu wykreowanie groźnego wizerunku dresa, wzbudzającego szacunek na „dzielni” (por. Buda 2012; Ffoulkes 2010: 30).

2. Światopogląd

W procesie kształtowania się tożsamości osób z subkultury dresów istotną rolę odgrywa ideologia. Aby można było kogoś nazwać dresem, musi on prezentować określony światopogląd, którego podstawą jest tradycjonalizm. Równie istotnym elementem jest negatywne podejście do niektórych instytucji publicznych, szczególnie do policji. Przywiązanie do tradycyjnego modelu wartości jest wybiórcze, gdyż przestrzegane są tylko niektóre jego elementy. Traktowanie policji jako wroga spowodowane jest balansowaniem na granicy prawa. Aby zapewnić sobie

³ W tekstach utworów pisanych w konwencji muzyki rapowej spotykamy różne przejawy patriotyzmu: narodowego, lokalnego, regionalnego. Ten problem został w naszym artykule jedynie zasygnalizowany i wymaga dalszych analiz socjolingwistycznych. Warto jednak dodać, że polscy raperzy deklarują swój patriotyzm: w skali lokalnej – wobec miejscowości, w której się urodzili i spędzili dzieciństwo; w skali regionu – tam, gdzie pobierali nauki, gdzie spędzili młode lata i wkroczyli w wiek dorosły; wobec swojej ojczyzny – Polski. Piszą o swoim kraju krytycznie i malują jego obraz w ciemnych barwach. Rapują o tym, czasem używając języka ulicy, słowami nie zawsze cenzuralnymi, przy pomocy ryzykownych porównań i przenośni; rapują w swoim własnym, hip-hopowym języku, zrozumiałym tylko dla młodego pokolenia. Przykładem tego są choćby koncerty lokalne, np. „Patriotyzm młodych w stylu Hip-Hop” w Żyrardowie w dniach 17–19 września 2021 r. (Forum Żyrardów 2021; zob. także: Chodakiewicz, Mysiakowska-Muszyńska, Muszyński 2015).

bezpieczeństwo wewnątrz grupy, omawiana subkultura stworzyła model interakcji z policją, którego musi przestrzegać każdy dresiarz, gdyż w przypadku niepodporządkowania się zasadom skazany będzie na ostracyzm przez pozostałych członków subkultury. Ważne jest, aby osoby legitymowane przez funkcjonariuszy nie wchodziły z nimi w interakcję. Dużym błędem jest zeznawanie na niekorzyść innych dresów podczas przesłuchań lub rozpraw sądowych. Osoba podejrzana o współpracę z wymiarem sprawiedliwości musi okazać protokół przesłuchania, czyli tzw. biało, aby udowodnić, że na nikogo nie doniosła. Przejawy nieprzestrzegania wyżej opisanych zasad mogą prowadzić do agresji nie tylko ze strony osób bezpośrednio zainteresowanych, ale także całego środowiska dresiarzkiego. Od zasady braku jakiejkolwiek interakcji z wymiarem sprawiedliwości nie ma wyjątków, nawet gdy ofiarą przestępstwa jest członek subkultury dresów. Nie może on wtedy szukać pomocy na policji, a jedynie w obrębie grupy. Do dokonania samosądu wykorzystywane są tzw. karki. W świadomości Polaków leksemy *kark* i *dres* funkcjonują jako określenia synonimiczne, lecz jest to błędna kategoryzacja, gdyż nie każdy kark jest dresem. Karkiem można nazwać osobę, której głównym celem jest rozbudowa masy mięśniowej. Osoby niezwiązane z subkulturą dresów stosują również określenie „blokery”, które jest tożsame z leksemem *dres*. Jest to wyjątek, gdyż zazwyczaj określenia traktowane jako tożsame z wyrazami opisującymi w rzeczywistości dresów opierają się jedynie na podobieństwie jednej cechy („jumacz”) lub są przejawem stereotypowego myślenia o członkach tej społeczności („kark”). Możemy wyróżnić jeszcze dwa pojęcia, którymi można opisać dresa, a mianowicie *patus* i *patos*. Warianty te są najmniej powszechne, gdyż używają ich ludzie młodzi, którzy obcują bezpośrednio z tą subkulturą. Leksem *dres* to jedyna pozycja, której używają do autoprezentacji osoby z omawianej subkultury. *Drech* i *dresiarz* to wyrazy pochodne od słowa „dres”, lecz nacechowane negatywnie, a używają ich osoby spoza społeczności dresów. Tak samo wygląda sytuacja z określeniem „blokery”, które sygnalizuje nam, że blokery mieszkają w blokach, budynkach z wielkiej płyty. Wszystkie leksemy, którymi określamy dresów, są nacechowane negatywnie⁴. Ostatnim elementem, który tworzy tożsamość członków omawianej subkultury, są zainteresowania muzyczne. Subkultura dresów wykształciła własną odmianę muzyki (Pasek 2013), która „kojarzona jest z biedotą, z ulicą. Chłopaki chcą mówić o sobie. O blokowiskach, o podwórkach, o ucieczkach przed policją, o dobrych i złych kolegach, o dziewczynach. Jest trochę

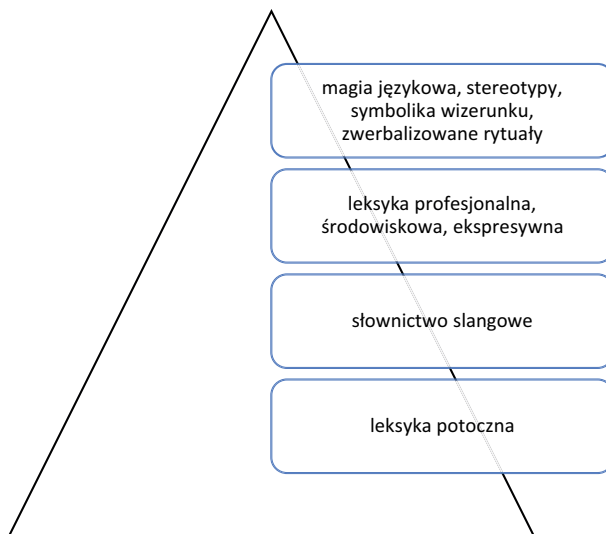
⁴ Sylwia Czubkowska (2016) przytacza wyniki badań przedstawione przez Centrum Badań nad Uprzedzeniami, które potwierdzają, że członkowie subkultury dresów są odbierani przez społeczeństwo negatywnie. W publicznym obiegu języka nie ma dodatkowo nacechowanych wyrazów określających dresów.

łobuzerki, narkotyków, ale to odzwierciedla rzeczywistość. Teksty łączy wspólna cecha: mają charakter reportażu”.

Odmiana uliczna rapu różni się od jego klasycznej wersji tym, że muzycy nie mają swobody w wybieraniu tematów utworów, lecz muszą trzymać się określonej problematyki, zazwyczaj związanej z codziennością dresów. Istotną częścią rapu ulicznego jest wizerunek twórcy zgodny z zasadami przyjętymi przez społeczność (Pawlak 2004). Swoistym zjawiskiem jest nadawanie przez jej członków pseudonimów artystycznych. Dany artysta korzysta z przezwiska, którym określają go znajomi, oraz dodaje do niego skrótowiec będący nazwą zespołu. Przykładem są raperzy Bonus RPK i Dudek RPK, którzy wraz z dwoma innymi muzykami wchodzi w skład zespołu RPK, czyli Razem Ponad Kilo. Możliwe jest także zastąpienie skrótowca pełną nazwą zespołu, tak jak w przypadku artystów Popek Firma i Tadek Firma. Zespół muzyczny nazywany jest przez członków omawianej subkultury „ekipą”.

JĘZYK SUBKULTURY DRESÓW

Struktury języka subkultury nie stanowią jedynie określenia pochodzące z mowy potocznej i slangowej (młodzieżowej), co potwierdza schemat opracowany przez Ewę Kołodziejek (zob. rysunek 1).

Rysunek 1. Elementy języka subkultur

Źródło: Kołodziejek (2015: 15).

Kołodziejek analizuje język subkultur młodzieżowych, takich jak: środowisko przestępcze, żołnierska fala, kibice piłkarscy, hiphopowcy oraz studenci. Autorka podkreśla, że język subkultur nie ogranicza się jedynie do specyficznego słownictwa czy frazeologii, ale obejmuje również szeroko pojęte zachowania komunikacyjne, takie jak: strój, fryzura, tatuaż czy rodzaj słuchanej muzyki. Takie podejście pozwala na pełniejsze zrozumienie, jak członkowie subkultur postrzegają siebie i otaczający ich świat. Kołodziejek zwraca uwagę, że język subkultur służy podtrzymywaniu więzi w grupie, a nie tylko przekazywaniu informacji. Wspólne słownictwo i zachowania komunikacyjne dają członkom subkultury poczucie wspólnotowości i przynależności. Autorka analizuje również, jak język subkultur konceptualizuje rzeczywistość zgodnie z przyjętymi przez grupę normami, kreuje tę rzeczywistość oraz przenosi uznawane przez społeczność wartości. Kołodziejek postrzega język subkultury jako kategorię uwzględniającą całą złożoność komunikowania się w obrębie grupy, w tym zarówno zachowania werbalne, jak i niewerbalne. W tym ujęciu język subkultury stanowi kompleksowy system komunikacji, który obejmuje specyficzne słownictwo oraz wszelkie zachowania komunikacyjne, odzwierciedlając w ten sposób wartości, normy i światopogląd danej grupy.

Z materiału badawczego, który stanowiło 50 pierwszych odcinków serialu internetowego *Blok Ekipa* produkcji SPInka FILM (<http://www.spinkafilm.pl>) oraz 36 utworów różnych artystów i grup muzycznych, wyłoniliśmy 150 leksemów słownika subkultury dresów⁵. Najwięcej pozycji w słowniku dresiarzy, poza

⁵ W tym miejscu należy zwrócić uwagę na kwestię stylizacji i jej wpływ na analizę języka subkultury dresów. Trzeba podkreślić, że pomiędzy językiem rzeczywistym a jego stylizowaną reprezentacją nie zachodzi ścisła relacja (Szamryk 2023). Celem naszej analizy było zbadanie, jak język subkultury dresów jest przedstawiany i rekonstruowany w kulturze popularnej, a tym samym jak funkcjonuje w świadomości odbiorców. Stylizacja, choć nie oddaje języka w pełni wiernie, opiera się na istniejących wzorcach językowych i odwołuje się do rzeczywistej komunikacji w danej grupie społecznej. W związku z tym analizowanie słownictwa stylizowanego na język dresów pozwala dostrzec, które elementy ich języka są najbardziej eksponowane, jakie mechanizmy językowe są w tej stylizacji wykorzystywane (np. argotyżacja, wpływy grypsery, języka sportowego czy młodzieżowego), a także jakie funkcje pełni ta stylizacja – czy służy autentycznemu odwzorowaniu, czy raczej kreowaniu określonego wizerunku. Co więcej, analiza słownictwa stylizacji umożliwia prześledzenie procesów językowych, takich jak przenikanie elementów subkulturowych do języka ogólnego czy kształtowanie stereotypów językowych. Dzięki temu możemy odpowiedzieć na pytania, jak szeroka publiczność postrzega język dresów i jakie elementy uznaje za jego cechy charakterystyczne. Z tego względu uznajemy, że analiza stylizowanego języka jest uzasadniona, ponieważ pozwala przyjrzeć się nie tylko samej subkulturze dresów, lecz także jej odbiciu w przestrzeni medialnej i kulturze masowej. Kwestie te szerzej omówił Konrad Szamryk (2020, 2023) na przykładzie socjolektu warszawskich blokersów.

wulgaryzmami, stanowią wyrażenia slangowe⁶ (np. *down, frajer, kondon, wariat, ziomeczek, bazyl, beka, kiblować, przytulić, rozkminić, skumać, ustawić się, zajmować, zrobić się, bronksy, gibony, lufa, szlug, elo, adasie, blachy, fanty, fejk, flota, kwadrat, rozkmina, spina, wiksa, zonk*). Do subkultury dresów przynależą głównie osoby młode, stąd aż tak liczna reprezentacja slangu młodzieżowego. Kolejne pozycje słownikowe to określenia z języka potocznego (*psy, baniak, cymbał, dynia, spisać, wstawić się, na bani, ryj, z wozu*). Dresiarze zaadaptowali również do swojego socjolektu trzy określenia z języka kibiców piłkarskich (*kosa, ustawka, zgoda*). Następną grupą społeczno-językową, do której nawiązują dresiarze, stanowią gorliwi fani ćwiczeń siłowych, dlatego w języku subkultury dresów mamy określenia tego typu (*dzik, meta, pompa*). Oprócz wyżej wymienionych zapożyczeń w socjolekcie dresów można dostrzec leksemy związane z gwarą więzienną (*grypserą*). Przejmowanie słownictwa więźniów związane jest z tym, że osoby ze społeczności dresów niekiedy wchodzą w konflikt z prawem i trafiają do zakładów odosobnienia. Na podstawie materiału badawczego wyodrębniliśmy następujące określenia charakterystyczne dla grypsery: *filować, pucować, kosa (nóż), sikor, białko*. Kolejne pozycje leksykalne stanowi warstwa swoistego słownictwa dresów dotycząca różnych aspektów życia. Jerzy Bartmiński (1991: 10–23) badał cechy języka potocznego i wskazał na istnienie pewnych charakterystycznych kategorii. Są to m.in. nazwy człowieka (np. *facet, typ, baba*), nazwy części ciała (np. *łapa* zamiast *ręka, czacha* zamiast *głowa*), nazwy zajęć, zawodów czy czynności (np. *chałturzyć* – dorabiać, *zakręcić się* – postarać się o coś). Słownictwo subkultur (np. młodzieżowych, przestępczych, sportowych) jest częścią języka potocznego. To oznacza, że używa podobnych mechanizmów językowych (np. metafory, skróty, ekspresywne określenia), tworzy nowe słowa na bazie już istniejących w potocznym języku, a także koncentruje się na tych samych kategoriach, które wskazał Bartmiński (człowiek, ciało, zajęcia). Leksyka subkultur nie funkcjonuje zatem w oderwaniu od ogólnego języka potocznego – przeciwnie, wpisuje się w jego schematy i dzieli z nim wiele wspólnych cech. Można więc powiedzieć, że język subkultur jest pewnym podzbiorem języka potocznego. Kierując się stworzonym przez Bartmińskiego (tamże) podziałem, można wyróżnić następujące kategorie: nazwy mężczyzn (np. *morda* – kolega), nazwy kobiet, czynności wykonywane przez człowieka i efekty tych czynności (*czesz się z hajsu, pofarcić się, przykonfidencić*), w tym możemy wyodrębnić

⁶ Slang, wyrażenia slangowe – zespół leksemów używanych przez wyodrębnioną grupę ludzi w określonym kontekście komunikatywnym, np. wśród ludzi dzielących pewną sferę zainteresowań. Leksemy te są podporządkowane ekspresywności i stanowią wynik spontanicznej twórczości mownej (Grabias 2019: 177).

słownictwo związane z zachowaniami przestępczymi (*czesz się z hajsu, dziesięnować, filować, lota, obskoczyć wpierdol, skuć ryj*), pozostałe słownictwo (*gołda, chuliganka, hajsy, kopyto, kwit, na blokach, na bogatości, na grubości, na szybkości, prawilny, rejon, robota, skary, w opór, za dzieciaka*).

Kołodziejek i Bartmiński przeanalizowali sposób, w jaki język odzwierciedla tożsamość grupową i światopogląd jego użytkowników. Kołodziejek skoncentrowała się na specyficznych odmianach języka używanych przez subkultury, podkreślając ich odrębność i kreatywność językową, natomiast Bartmiński zbadał potoczność jako element kształtujący obraz świata w języku. Wspólnym mianownikiem ich badań jest więc poszukiwanie zależności między językiem a kulturą, a także wpływ środowiska społecznego na kształtowanie się leksyki i znaczeń. W schemacie języka subkultury przedstawionym przez Kołodziejek ważna jest konstatacja, że język subkultur pełni wiele funkcji, które razem tworzą specyficzny sposób komunikacji wewnątrz danej grupy. Oprócz funkcji magicznej, która przejawia się m.in. w odczarowywaniu rzeczywistości poprzez zmianę znaczenia wyrazów (np. przekształcanie wyzwisk w określenia neutralne lub pozytywne), istotne są również inne funkcje języka, m.in. ekspresywna, fatyczna, identyfikacyjna, perswazyjna. Używanie wyzwisk czy pejoratywnych określeń osób spoza subkultury odzwierciedla postawę grupy wobec otoczenia. Wykorzystywanie specyficznego słownictwa (np. określeń, które w innym kontekście byłyby obraźliwe, ale tu są neutralne) służy do budowania wspólnoty i poczucia przynależności, a specyficzny język pozwala odróżnić członków subkultury od reszty społeczeństwa.

JĘZYK WARTOŚCI DRESÓW – KRĘGI TEMATYCZNE

Badając język wartości, nie sposób nie wspomnieć o typologii wartości zaproponowanej przez Jadwigę Puzyninę (1989, 1992). Autorka *Języka wartości* przeanalizowała znaczenia podstawowych pojęć aksjologicznych oraz językowe sposoby wyrażania wartościowania, zwracając uwagę na to, jak słownictwo służy do wyrażania różnych typów wartości. Puzynina zaproponowała także typologię wartości, wyróżniając m.in. wartości: witalne (związane z życiem i zdrowiem), społeczno-obyczajowe (dotyczące funkcjonowania społeczeństw), poznawcze (związane z prawdą i wiedzą), moralne (dotyczące dobra i zła) oraz estetyczne (związane z pięknem i brzydotą). Zwraca uwagę, że wartości te mogą mieć charakter instrumentalny lub docelowy, w zależności od kontekstu i sposobu ich realizacji. W języku badanej grupy społecznej można dostrzec specyficzny system wartości, który w pewnym stopniu wpisuje się w klasyfikację Puzyniny. W tabeli 1 zamieszczono przykłady poszczególnych kategorii wartości w odniesieniu do języka dresów.

Tabela 1. Typologia wartości w odniesieniu do słownictwa dresów

Typ wartości	Język dresów
Wartości witalne (życie, zdrowie, sprawność fizyczna)	W subkulturze dresów duże znaczenie mają: siła fizyczna, sprawność oraz zdrowie. Popularne są określenia związane z siłą i kondycją, np. <i>kozacki, mocny, napakowany</i> (oznaczające silnego fizycznie człowieka). Występuje także słownictwo związane z zagrożeniem dla zdrowia i życia (np. <i>wpierdol, zleję cię</i>), które odzwierciedla językową brutalizację codziennych interakcji
Wartości społeczno-obyczajowe (relacje, hierarchia, lojalność, normy subkulturowe)	W środowisku dresów istotne są również wartości związane z lojalnością wobec grupy (np. <i>ziomek, swojak, brat</i> jako określenia bliskich znajomych). Istnieje wyraźna hierarchia wewnątrzgrupowa, co przejawia się w stosowaniu specyficznych tytułów lub określeń osób o wyższym statusie (np. <i>szefu, wariat</i>). Społeczne normy tej grupy promują solidarność i odrzucenie „obcych” (np. <i>frajer, konfident</i> jako pejoratywne określenia osób spoza grupy lub zdradzających jej zasady)
Wartości poznawcze (wiedza, prawda, inteligencja)	Język dresów niekoniecznie promuje wartości poznawcze w klasycznym sensie, ale zawiera elementy „życiowej mądrości” czy sprytu (np. <i>ogarniacz, cwaniak, mistrz</i> jako określenia kogoś zaradnego). Funkcjonuje też negatywne wartościowanie osób postrzeganych jako mniej inteligentne lub łatwe do zmanipulowania (<i>teb, głąb, leszcz</i>). Niektóre wyrażenia mogą odnosić się do percepcji rzeczywistości, np. <i>kumaty</i> (sprytny, rozgarnięty), <i>zajarzyć</i> (zrozumieć)
Wartości moralne (dobro, zło, sprawiedliwość, honor)	Wartości moralne w języku dresów są redefiniowane – istotne jest przestrzeganie własnego kodeksu etycznego, opartego na honorze, lojalności i odwecie. Ważne pojęcia to: <i>prawilny</i> (uczciwy według subkulturowych norm), <i>frajer</i> (osoba łamiąca zasady), <i>konfident</i> (donosiciel). Obowiązuje specyficzne pojęcie sprawiedliwości, często związane z przemocą jako metodą jej egzekwowania (<i>ustawić kogoś, zrobić porządek</i>)
Wartości estetyczne (piękno, brzydota, styl życia)	W języku dresów wartości estetyczne są często związane z wyglądem zewnętrznym, ubiorem i stylem życia. Słownictwo związane z modą i wyglądem to np. <i>stylówka, lans, świecić</i> (oznaczające atrakcyjny ubiór lub modny wygląd). Istnieje również słownictwo pejoratywne wobec osób niemających „odpowiedniego” stylu (<i>obdartus, wsiok</i>)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Puzynina (1989, 1992).

Podsumowując, język dresów jest nośnikiem specyficznego systemu wartości, który można odnieść do typologii Puzyniny, ale często ulega on przekształceniom zgodnie z subkulturową perspektywą. Niektóre wartości są bardziej eksponowane (np. witalność, lojalność, honor grupowy), inne zaś ulegają redefinicji lub są marginalizowane (np. wartości poznawcze w akademickim sensie). Typologia wartości według Puzyniny pozwala na analizę języka subkultur, ujawniając, jakie aspekty życia są w nich szczególnie akcentowane. Wartości witalne, społeczne, moralne czy poznawcze przejawiają się w specyficznych kręgach tematycznych obecnych

w tekstach kultury popularnej, takich jak utwory muzyczne. W procesie wstępnej analizy materiału badawczego zwróciliśmy uwagę na główne motywy pojawiające się w utworach, a ich powtarzalność pozwoliła wyłonić sześć najczęściej eksplorowanych tematów. Zebrany materiał, składający się z 36 utworów muzycznych⁷, został podzielony na sześć kręgów tematycznych, mianowicie: stosunek do kobiet, stosunek do policji, życie w więzieniu, stosunek do osób spoza własnego środowiska, codzienność, stosunek do ludzi wewnątrz subkultury. Każdy z tych tematów pozwala na wyodrębnienie leksyki aksjologicznej, co umożliwia analizę wartości dominujących w subkulturze dresów. Wskazane leksemy, o nacechowaniu zarówno pejoratywnym, jak i pozytywnym, sprzyjają powiązaniu ich treści z określonymi wartościami dominującymi w języku tej grupy.

1. Stosunek do kobiet

Pierwszym omawianym kręgiem tematycznym jest stosunek dresiarzy do kobiet, który objawia się negatywną wizji płci pięknej. Dominują tu przede wszystkim moralne wartości nacechowane ujemnie, takie jak: kłamstwo, rozwiązłość, materializm, brak wierności. Drugi rodzaj wartości stanowią te o wydźwięku pozytywnym, w tym: moralne (wierność, wybaczenie, wsparcie, miłość, przyjaźń, szczerść, prawdziwość, poświęcenie), estetyczne (piękno) oraz hedonistyczne (seks). Kobieta w wyobrażeniu dresa jest materialistką: „On zarabiał grubo ona się cieszyła / Za jego pieniądze dobrze się bawiła / Że podatków nie płacił prentensji nie miała / Że pieniądze z nielegalu nigdy nie narzekała” (Firma *Fałszywe dziwki*). Główną motywacją działania kobiet jest chęć zabezpieczenia swojego stanu materialnego: „Niejedna taka była co za hajs chłopaka żyła / Później się powalił to go zostawiła”. Kolejnym często powtarzającym się zarzutem wobec

⁷ Utwory muzyczne dostępne są na stronie <https://www.youtube.com>: B.A.D. POP *Niemoc w naszych rękach*; Basti *88 mila*; Bez Cenzury *Reprezentuje siebie*; Bezczel *Kasy fiskalne*; Bonson *Nie wiem*; Bonus RPK *Młodzieńcza Ewolucja*; Bonus RPK *Nigdy mało*; Bonus RPK *Witamy w stolicy*; Bosski, Hijack, Gabi, Paluch, Peja, Sobota, Popek, Komplex, Tadek *Nietatwy Żywoć Ulicznego Rapera*; BRZ *Hip-hop wczoraj i dziś*; BSP *Twarze Ulicy*; Buczer, Brozas *W tym miejscu*; Chada *Na tych osiedlach II*; Chada *Od apelu do apelu*; Chada *Wracam do gry*; Chada, Małolat, *Rap Najlepszej Marki*; Firma *Brat*; Firma *Dobre dziewczyny*; Firma *Fałszywe dziwki*; Firma *Reprezentuje JP*; Firma *Bas*; Tajpan *Co jest ważne*; Hemp Gru *H.W.D.P.*; Hemp Gru *Na jointowym kacu*; Hemp Gru, Małach, Parzel, Onar, Kaczy, Siwers, Sokół, Pezet, Pro-ceente, Rufuz *Życie Warszawy*; Peja *Każdy z nas*; Kondziu WNM *Przapaść*; Kondziu WNM *Rób, na co masz ochotę*; Kubix, Popek, Ważka G21, Pomidor *Historia z za krat*; Ostes, Stromy, Enoiks, Finem, Metek *Do Więzienia 2*; Peja *997*; Pono *Boją się*; Projekt Nasłuch *Dobre chłopaki*; Projekt Nasłuch *Litr za litr*; Projekt Nasłuch *Taki ja*; Projekt *Zemsty Zemsty Nadejdzie Czas 2*; Slums Attack, Pezet *Ideologia Bloków*; Syndykat *Pan to nie ja*; ZDRPK *Od widzenia do widzenia*; ZDR, RPK *Życia Stara Szkoła*.

kobiet jest rozwiązły tryb życia. Zdaniem dresów zazwyczaj dochodzi do tego wtedy, gdy mężczyzna przebywa w zakładzie penitencjarnym: „Do końca kary raczej nie jest blisko / Twoja ukochana zabiera ci wszystko / Po mieście za rękę chodzą z innym typem” (Firma *Fałszywe dziwki*).

Stosunek dresów do kobiet determinuje również swoiste postrzeganie tradycjonalizmu. Kobiety stawiają na rozwój kariery zawodowej i większą samodzielność. Osoby z subkultury dresów uznają to za deprawację patriarchalnych wzorców, gdzie głównym zadaniem kobiety było utrzymanie domu, a wszystkie decyzje podejmował mężczyzna, np. ojciec, mąż lub brat: „Do niedawna znały swoje miejsce, / ale stały się sprytniejsze i zrywają lejce” (Firma *Fałszywe dziwki*). Według dresów kobiety, korzystając z nowej pozycji w hierarchii społecznej, zaczęły manipulować mężczyznami, a ofiarami tego zabiegu są zazwyczaj słabsi psychicznie przedstawiciele płci męskiej.

Przejawem funkcjonującej w świadomości dresów wizji kobiety są charakterystyczne określenia kategoryzujące pewną grupę kobiet. Leksemy typu *szon* są jednoznaczne z powiązaniem danej grupy kobiet ze zjawiskiem prostytucji. Obok negatywnej wizji kobiety istnieje również jej alternatywny obraz, czyli kobiety zasługującej na szacunek. Kobieta, która zasługuje na miano „dobrej dziewczyny”, wspiera swojego partnera, nawet jeśli ten popadł w tarapaty przez swoje decyzje, np. trafił do więzienia: „Dobra dziewczyna, nie fałszywa, / Pójdzie z Tobą w ogień, kiedy Ty nawarzysz piwa, / (...) Gdy podwinie noga się, ona nie ucieka, / To od niej masz wsparcie, to od niej rakietą” (Firma *Dobre dziewczyny*). Ważne jest, aby dziewczyna oddała się pracy na rzecz rodziny, rezygnując tym samym z kariery zawodowej i życia towarzyskiego. Powinna również stronić od używek: „Tym bardziej doceniam te piękne Polki szczerze / Które wybierają dzieci, a nie melanz i karierę / Idą na spacer do parku, a nie w pijacką aferę” (Firma *Dobre dziewczyny*).

2. Stosunek do policji

W subkulturze dresów policja traktowana jest jako organ opresyjny. Policja jest więc opisywana za pomocą negatywnych cech, takich jak: agresja, brak honoru, mściwość, pogarda, brak sprawiedliwości, kłamstwo, bezkarność. Natomiast w charakterystyce uczuć dresiarzy do policji wymienia się następujące wartości moralne: gniew, złość, nienawiść. Można zaryzykować stwierdzenie, że instytucja policji jest głównym wrogiem dresów: „Każdy ze Slums Attack nienawiścią do nich pała / Nienawidzę ich jak mogę i pluje im w mordę” (Peja 997). Zdaniem dresów policjanci przekraczają swoje kompetencje i brutalnie znęcają się nad obywatelami: „Po sąsiedzie zamiast na pogotowie / zostawiły go na klatce schodowej, tam zmarł” (Projekt Nasłuch *Litr za litr*).

Przekonanie dresów o własnej niewinności jest trudne do zrozumienia przez osoby spoza tej subkultury, ponieważ polega na innej, swoistej, wewnętrznej interpretacji prawa. Istotny ma być kodeks moralny ustalony przez grupę, a nieskodyfikowany zbiór praw: „H.W.D.P. to systemu defekt, / Taki jest efekt, podwójny kodeks przeczeń / Pierwszy to prawo, które ustawił rząd / Drugi to my, uliczny samosąd” (Hemp Gru *H.W.D.P.*). Pewne czyny o charakterze przestępczym są wręcz gloryfikowane. Przykładem może być samosąd na osobach podejrzanych o pedofilię oraz na mężczyznach znęcających się nad kobietami. Ponieważ członkowie tej subkultury nieustannie muszą konfrontować się z policjantami, w ich tekstach pojawiają się życzenia o bezkarne przejście przez życie: „I bez wyroków i policyjnej agresji / Oby wszyscy dobrzy ludzie tak przez życie przeszli / Oby na ciebie nigdy nie donieśli” (Firma *Reprezentuje JP*).

Powyższe przykłady świadczą o tym, że w subkulturze dresów występuje jedynie negatywny obraz policji. Wyrazem nienawiści są charakterystyczne leksemmy nazywające funkcjonariuszy policji *psami*, *psiarskimi*, *sukami*. Najczęściej te nazwy zwierząt używane są w formie obelgi. Przez tę formę nazewnictwa dresy odbierają funkcjonariuszom policji podmiotowość. Ta leksykalna animizacja usprawiedliwia niemoralne zachowania dresów wobec policji. Policjant nie jest postrzegany jako jednostka, a jedynie jako przedstawiciel represyjnego organu. Oprócz wymienionych wyżej wyrazów można jeszcze odnotować takie określenia jak: *pały*, *mendy*, *szmaty*.

Subkultura dresów wykształciła kilka zasad dotyczących interakcji z policją. Aby chronić się przed agresją policji, dresy bezwzględnie nie mogą podejmować żadnych kontaktów z władzą. Dotyczy to nawet zwykłej rozmowy podczas stosunkowo niegroźnych czynności policji, takich jak np. legitymowanie. Oczywiście jest, że każda forma współpracy z organami ścigania jest zakazana: „Całe osiedle wie, że z psami się nie gada / Idziesz na układ, mówię ci biada” (Hemp Gru *H.W.D.P.*).

Ciekawym zjawiskiem jest tworzenie przez dresów skrótowców stanowiących formę manifestacji ich negatywnych odczuć względem policji. Najbardziej popularne to „JP”⁸ oraz „H.W.D.P.”. Pierwszy z nich pochodzi z utworu muzycznego Firmy *Reprezentuje JP*, w którym to członkowie zespołu przedstawiają, na czym polega reprezentowanie ideologii JP. Sam skrótowiec stał się na tyle

⁸ Według Wikipedii (2025) HWDP to akronim wulgarnego wyrażenia „chuj w dupę policji”, często używany jako forma sprzeciwu wobec policji, zwłaszcza w środowiskach młodzieżowych i subkulturach. Skrót ten pojawia się również w tekstach polskiej muzyki hip-hopowej. Podobnie JP jest skrótem od wulgarnego wyrażenia „jechać policję”, spopularyzowanym przez utwór *Reprezentuje JP* zespołu Firma w 2008 roku. Oba skrótowce są często spotykane w graffiti oraz w subkulturach młodzieżowych jako wyraz buntu przeciwko autorytetom.

popularny, że znany jest również w środowisku młodzieżowym. Często spotyka się graffiti oraz tatuaże z tym motywem. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku wzoru „H.W.D.P”, czasami występuje też wersja alternatywna w postaci „CH.W.D.P”, wykreowanego przez zespół Hemp Gru⁹. Tak jak w przypadku JP, skrótowiec H.W.D.P. również jest częstym motywem graffiti i tatuaży. Krąg tematyczny, w którym zawarta jest wizja policji, jest zatem jednolicie nacechowany semantycznie i przedstawia jedynie jej negatywny obraz.

3. Życie w więzieniu

Istotnym tematem poruszonym w utworach muzycznych członków subkultury dresów jest życie w zakładzie karnym. Funkcjonowanie tych osób na pograniczu prawa prowadzi często do wyroku pozbawienia wolności, dlatego pobyt w więzieniu staje się tematem raperskich tekstów. Dominuje tu wartościowanie pejoratywne, w którym można wyodrębnić wartości etyczne (niesprawiedliwość, zakłamanie, obojętność) oraz społeczno-kulturowe (bezprawie). Wartości te dotyczą więzienia i jego pracowników. Specyfika miejsca sprawia, że osoba, która się w nim znalazła, ma dużo czasu na przemyślenia, dlatego też w pozytywnym wartościowaniu pojawiają się takie kategorie jak np. wartości: transcendentne (wiara, modlitwa), poznawcze (fleksja), moralne (skrucha). Najbardziej charakterystyczny jest brak poczucia winy osób osadzonych. W przypadku dresów potęguje to dodatkowo specyficzne postrzeganie przez nich prawa, opisane już wyżej, w części charakteryzującej policję. Osoby ze środowiska dresów za główny powód trafienia do więzienia podają wadliwy i niesprawiedliwy system: „Choć byli tacy co do domu nie wrócili / bo system i prawo dośmiertnie ich zniszczyli” (Kubix, Popek, Ważka G21, Pomidor *Historia z za krat*).

Sam fakt odosobnienia prowadzi osoby osadzone do refleksji nad swoją obecną sytuacją. Dominującym uczuciem jest poczucie samotności. Nostalgia najczęściej pojawia się podczas wspomniania rodziny lub osób najbliższych. Uczucie tęsknoty jest w gruncie rzeczy jedną z nielicznych neutralnych wartości, która dotyczy opisywanego kręgu tematycznego: „Strasznie wolno płynie czas piszę list mój przyjacielu / bardzo tęsknię tu do was usychając w tym więzieniu” (Kubix, Popek, Ważka G21, Pomidor *Historia z za krat*).

⁹ Skrótowiec HWDP pojawia się np. utworze *Nienawiść* zespołu Hemp Gru z ich debiutanckiego albumu *Klucz* wydanego w 2004 roku. W refrenie tego utworu słyszymy: „Nienawiść do policji, tak zostałem wychowany / Ten, kto z nimi trzyma, na zawsze jest przegrany / Nienawiść do policji, tak zostałem wychowany / HWDP” (Hip-hop.pl 2025).

Swoistą nobilitacją dla pewnej części więźniów jest odbywanie kary w izolacji, co świadczy o randze popełnionego przestępstwa. Zdaniem dresów do tzw. izolatki trafiają najbardziej wartościowi ludzie. Hierarchia ta ukształtowała się najprawdopodobniej jeszcze w czasach, gdy za więziennymi murami elitę stanowiła tzw. grypsera. W środowisku dresów aspekt przewartościowania wartości – uznania za dobre tego, co złe – jest istotnym elementem światopoglądu. Trzeba nadmienić, że osoby z tej subkultury przenikają niekiedy do subkultury więziennej, czyli tzw. gitów.

4. Stosunek do osób spoza własnego środowiska

Subkultura dresów cechuje się określoną hermetycznością. W opisywanych utworach dominuje wartościowanie ujemne, a wartości, za pomocą których charakteryzuje się osoby spoza subkultury dresów, dotyczą aspektu moralnego (np. kłamstwo, donosicielstwo, brak honoru, zniewieściałość, inność) oraz społeczno-kulturowego (np. bogactwo). Negatywnie odbierane są osoby zamożne, które funkcjonują w świadomości dresów jako ludzie, którym majątek został podarowany. Tak naprawdę nie ma znaczenia, kto i w jaki sposób dorobił się pieniędzy – zawsze nazywany jest „bananem”, czyli dzieckiem bogatych rodziców: „Nowe pokolenie rapsów – kiedyś żołnierz, dziś różowe dziecko bananów” (BRZ *Hiphop wczoraj i dziś*). Istotną kwestią w relacjach dres–banan jest rywalizacja o względy kobiet. Podobnie jak w poprzednio opisywanych kręgach tematycznych, większość leksemów, które można wyodrębnić w utworach raperskich, nacechowana jest negatywnie. „Banan”, „lamus”, „debil”, „mymłok” to określenia, które mają sygnalizować słuchaczom, że osoby tak nazwane prezentują niemęskie cechy, są maminsynkami mającymi pieniądze. Kolejną grupę wyrazów stanowią określenia „frajer” i „konfident”, którymi z kolei opisywane są osoby współpracujące z policją i prokuraturą.

5. Codziennosc

Jednym z przewodnich motywów opisywanych w utworach dresów jest codzienność. Pozytywnymi aspektami codziennego życia są rozrywki i chęć zmiany własnego życia. Dominują tu dodatnie wartości społeczno-kulturowe (sukces, kariera) oraz hedonistyczne (dobra materialne, używki). Ciemną stroną codzienności stanowią ciężkie warunki życiowe. W związku z tym można wyodrębnić pejoratywne wartości odnoszące się do bytowania i dnia codziennego: społeczno-kulturowe (bieda, nierówne szanse) oraz egzystencjalne (rozgoryczenie). Przejawem tego są teksty przepełnione pesymizmem oraz rozczarowaniem

rzeczywistością. Ich bohaterowie, traktowani jako alter ego autorów, popadają w marazm, biernie doświadczają prozy życia: „Bieda, wszędzie patologia. Bóg / chyba zapomniał o miejscu tym” (B.A.D. POP *Niemoc w naszych sercach*).

Członkowie subkultury dresów, chcąc zmienić swój status społeczny, najczęściej wybierają drogę przestępczą, ewentualnie decydują się na karierę muzyczną. Nie są w stanie podjąć pracy na etacie, gdyż stosunek trudu wnoszonego w pracę jest ich zdaniem nieadekwatny do wynagrodzenia. Potęguje to fakt, że osoby te najczęściej nie posiadają wysokich kwalifikacji zawodowych, co sprawia, że nie mogą podjąć dobrze płatnej pracy: „I młodość szumną, i chciałbym już odetchnąć z ulgą / I robiąc rap, móc spoko spać, / nie chcę pod blokiem nocą stać i znów coś chlać / Bo po co? co? To błoto, to coś, co znam” (Slums Attack, Pezet *Ideologia Bloków*).

Ci, którym udało się odnieść sukces i poprawić swoją sytuację finansową, cenią osoby ze swojego środowiska. Podkreślają swoją równość z członkami swojej społeczności, gdyż mają świadomość, że sami kiedyś byli w podobnej sytuacji. Jednocześnie dają nadzieję, że ich los też kiedyś ulegnie zmianie na lepsze: „Ale szacun dla tych, którzy w życiu mają prze..., / upadłeś jeszcze wstaniesz, nikt tu nie wytyka palcem / estetyka mej dzielnicy daje wszystkim równe szanse” (Bosski, Hijack, Gabi, Paluch, Peja, Sobota, Popek, Komplex, Tadek *Niełatwy Żywot Ulicznego Rapera*).

Jedną z najpopularniejszych wśród dresów form umilania wolnego czasu jest korzystanie z używek. Mimo nielegalności substancji psychoaktywnych przedstawiciele opisywanej subkultury nie obawiają się konsekwencji prawnych związanych z posiadaniem tych środków: „To zakazany owoc, którego Bóg nie zakazał / jaramy zioło, które znów mnie napawa by działać / Kolejny buch to raczej pewny ruch dla nas” (Hemp Gru *Na jointowym kacu*).

6. Stosunek do ludzi wewnątrz subkultury

Ostatnim omawianym kręgiem tematycznym jest stosunek dresów do przedstawicieli swojej grupy. Mamy tu dualny podział wartości. Z jednej strony obraz środowiska przedstawiany jest pozytywnie, lecz z drugiej – w konfrontacji ze światem zewnętrznym – jawi się w ciemnych barwach. Wartościowanie negatywne dotyczy wartości moralnych (donosicielstwo, fałszywość, nieuczciwość, słabość) i społeczno-kulturowych (brak zasad), natomiast ocena pozytywna odnosi się do wartości moralnych, takich jak: lojalność, honor, równość, wsparcie, wiarygodność, oraz społeczno-kulturowych (groza, groźny wygląd, życie na ulicy).

Zdaniem dresiarzy najważniejszą cechą członków tej subkultury powinna być lojalność, która gwarantuje jedność i siłę w przypadkach, gdy inny członek

subkultury może czuć się zagrożony. Najczęściej ryzyko związane jest z problemami prawnymi, dlatego ważna jest solidarność. Dodatkowo każdy dresiarz powinien być „prawilny” lub „szywny”. Przymiotniki te opisują osobę, która przestrzega ustalonych wewnątrz grupy zasad, takich jak np. brak współpracy z policją czy też lojalność wobec drugiego dresa: „Skończ się afiszować, / bo nie zawsze idzie z planem” (Kondziu WNM *Rób na co masz ochotę*).

Osoby przestrzegające zasad opisanych powyżej określane są mianem ludzi honorowych i uczciwych. Co istotne, przestrzeganie tych ustaleń obejmuje jedynie funkcjonowanie wewnątrz grupy, a ich nieprzestrzeganie w stosunku do osób trzecich nie naraża takiej osoby na utratę wiarygodności i honoru. Przykładem może być np. kradzież, która niedopuszczalna jest wobec innego członka subkultury dresów, natomiast nie budzi żadnego sprzeciwu, gdy dotyczy kogoś spoza środowiska: „Wie co, gdzie, jak i z kim się witać / Nie okradnie bliskich, nie sprzeda nikogo” (Bosski, Hijack, Gabi, Paluch, Peja, Sobota, Popek, Komplex, Tadek *Niełatwy Żywoć Ulicznego Rapera*).

Pożądanymi cechami wśród dresów są spryt i umiejętność kombinowania, które przede wszystkim pomagają w łatwym zarabianiu pieniędzy oraz unikaniu problemów prawnych związanych z nielegalną działalnością: „Trzeba kombinować, żeby na powierzchni stać / dlatego do perfekcji znamy niejedną fach” (Bosski, Hijack, Gabi, Paluch, Peja, Sobota, Popek, Komplex, Tadek *Niełatwy Żywoć Ulicznego Rapera*).

Dominującymi pozycjami z zakresu opisywanego kręgu tematycznego są określenia nazywające mężczyzn: *brat*, *morda*, *ziomek*. Są to słowa, którymi nazywane są osoby należące do subkultury dresów cieszące się dużym poważaniem.

ZAKOŃCZENIE

W systemie wartości i wartościowania subkultury dresów rysuje się negatywny obraz świata, w którym dominuje pesymistyczna wizja relacji społecznych. Dostrzegamy w nim przede wszystkim negatywny wizerunek kobiety, przedstawianej jako osoba nastawiona na czerpanie korzyści majątkowych. Najczęściej zarzucane jej antywartości to: kłamstwo, rozwiązłość, materializm, brak wierności. Jednostkowo pojawia się również obraz „dobrej dziewczyny”, choć pozostaje on marginalny. Negatywne nastawienie subkultury obejmuje także inne obszary, takie jak stosunek do policji, która w ich przekazie ukazywana jest wyłącznie w negatywnym świetle. Przypisywane jej antywartości to: agresja, brak honoru, mściwość, pogarda, niesprawiedliwość, kłamstwo, bezkarność. Podobnie nieprzychylny podejście dostrzegalne jest wobec więzienia, postrzeganego jako forma opresji, kojarzona z niesprawiedliwością, zakłamaniami, obojętnością

i bezprawiem. W przeciwieństwie do aresztu długotrwała izolacja może jednak stać się okazją do refleksji, co uwidacznia wartości transcendentne (wiara, modlitwa), poznawcze (refleksja) oraz moralne (skrucza). Nieprzyjazne traktowanie dotyczy także osób spoza subkultury, którym przypisuje się negatywne cechy, takie jak: kłamstwo, donosicielstwo, brak honoru, inność, zniewieściałość, bogactwo. Co ciekawe, podczas gdy bogactwo innych jest oceniane negatywnie, bogacenie się i pomnażanie zasobów materialnych w obrębie subkultury uznaje się za wartość pozytywną, co wskazuje na pewną niespójność w systemie wartości. Jednocześnie subkultura dresów kładzie silny nacisk na braterstwo i lojalność wśród swoich członków, co stanowi fundament ich relacji. W tym kontekście pozytywne wartości to: honor, równość, wsparcie, wiarygodność. Ci, którzy łamią zasady grupy, zostają wykluczeni i przypisuje im się cechy negatywne, takie jak: donosicielstwo, fałszywość, nieuczciwość, słabość. W ten sposób system wartości subkultury dresów oparty jest na dychotomii między wewnętrzną solidarnością a wrogością wobec świata zewnętrznego.

Podsumowując, przedmiotem naszych analiz były wybrane teksty kultury polskiego hip-hopu, w których na poziomie leksykalnym zaprezentowano wzorzec języka dresów – nacechowany potocznościami, wulgaryzmami oraz elementami slangu więziennego, o wyraźnie negatywnym wydźwięku. Analiza języka subkultury dresów ujawniła, jakie aspekty życia są w nich szczególnie akcentowane, odzwierciedlając przywiązanie do siły fizycznej, lojalność wobec „swoich” i brak akceptacji dla „obcych”, docenianie sprytu życiowego przy jednoczesnym lekceważeniu łatwowierności, własne – często oparte na przemocach – pojęcie sprawiedliwości oraz przywiązywanie dużej wagi do wyglądu zewnętrznego. Ten negatywizm odzwierciedla doświadczenie kulturowe przedstawicieli dresów i wiąże je z systemem wartości premiowanym przez to środowisko, opartym na wizji niesprawiedliwego świata.

BIBLIOGRAFIA

- Bartmiński, J. (1991). Styl potoczny jako centrum systemu stylowego języka. *Poradnik Językowy*, (1–2), 10–23.
- Bartmiński, J. (2007). Opozycja swój/obcy a problem językowego obrazu świata. *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*, (35), 35–59.
- Bilińska-Suchanek, E. (2005). Tożsamość w świecie nieustannych zmian. W: E. Bilińska-Suchanek (red.), *Tożsamość w świecie nieustannych zmian* (s. 83–96). Słupsk: Pomorska Akademia Pedagogiczna.
- Buber, M. (1992). *Ja i ty. Wybór pism filozoficznych*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Pax.
- Buda, A. (2012). *Historia kultury hip-hop w Polsce 1977–2013*. Warszawa: Wydawnictwo Niezależne.

- Chodakiewicz, M.J., Mysiakowska-Muszyńska, J., Muszyński, W.J. (2015). *Polska dla Polaków! Kim byli i są polscy narodowcy*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Czubkowska, S. (2016). *Pogardzani i wysmiewani częściej niż Żydzi i Cyganie. Dresiarze to najgorszy element społeczeństwa?* <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1004383,kim-jest-wspolczesny-dresiarz.html>
- Ffoulkes, F. (2010). *Jak czytać modę. Szybki kurs interpretacji stylów*. Warszawa: Wydawnictwo Arkady.
- Forum Żyrardów (2021). „Patriotyzm młodych w stylu Hip-Hop” w Żyrardowie. <https://zyrardow24h.eu/Temat-„Patriotyzm-młodych-w-stylu-Hip-Hop”-w-Zyrardowie>
- Grabias, S. (2019). *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Hip-hop.pl (2025). *Hemp Gru – To jest to (premiera)*. <https://web.archive.org/web/20150924030221/http://www.hip-hop.pl/news/projector.php?id=1101112262>
- Kołodziejek, E. (2015). *Człowiek i świat w języku subkultur*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe USz. DOI: 10.18276/978-83-7972-783-4.
- Mamzer, H. (2002). *Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Orliński, W. (2015). *Szacunek na dzielni, czyli starszy pan o młodzięży*. <https://wyborcza.pl/dyuzformat/7,127290,18134091,szacunek-na-dzielni-czyli-starszy-pan-o-młodzięży-orlinski.html>
- Pasek, A. (2013). *Uliczny rap nie gryzie*. <https://meakultura.pl/artykul/uliczny-rap-nie-gryzie-490>
- Pawlak, R. (2004). *Polska kultura hip-hopowa*. Poznań: Wydawnictwo Kagra.
- Puzynina, J. (1989). Jak pracować nad językiem wartości? W: J. Puzynina, J. Bartmiński (red.), *Język a kultura*. T. 2: *Zagadnienia leksykalne i aksjologiczne* (s. 130–136). Wrocław: Wiedza o Kulturze.
- Puzynina, J. (1992). *Język wartości*. Warszawa: PWN.
- SJP (2025a). *Wartościowanie*. <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/wartosciowanie;5514068.html>
- SJP (2025b). *Wartość*. <https://sjp.pwn.pl/slovniki/wartosc.html>
- Szamryk, K. (2020). Wulgaryzmy w socjolekcie warszawskich blockersów na przykładzie kreskówki „Blok ekipa”. *Białostockie Archiwum Językowe*, (20), 303–316. DOI: 10.15290/baj.2020.20.23.
- Szamryk, K. (2023). Stylizacja na język warszawskich blockersów w kreskówce „Blok ekipa”. *LingVaria*, 18(1), 85–95. DOI: 10.12797/LV.18.2023.35.06.
- Wikipedia (2025). *HWDP*. https://pl.wikipedia.org/wiki/HWDP?utm_source=chatgpt.com
- Wójciuk, A. (2017). Ekspresywność języka subkultury hip-hopowej. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ. Nauki Humanistyczne*, (18), 67–79.